

WARTOŚCI W MUZYCE

TOM 5

Tytuł publikacji: *Interpretacja w muzyce jako proces twórczy* i treści w niej zawarte kierują naszą uwagę na ważny obszar działalności muzycznej, bez której nawet najbardziej wartościowe dzieła wybitnych twórców pozostają jedynie martwym zapisem. Tematyka ta jest fascynująca, jednak niezwykle trudna, chociażby ze względu na nieskończenie wiele odmian i sposobów rozumienia zarówno pojęcia interpretacji, jak i twórczości [...].

Nadzwyczaj „pojemny” i trafny wybór tematu propozycji wydawniczej daje nie tylko okazję do przedstawienia w niej bardzo zróżnicowanych stanowisk w tej sprawie, ale także możliwość ujęcia problemu twórczej interpretacji z pozycji muzykologicznej, filozoficznej czy pedagogiczno-psychologicznej. Szczególną rolę w tej kwestii odgrywa część praktyczna, w której w tym rozległym temacie poruszone są zagadnienia nie tylko bardzo ważne i ciekawe, ale też w dużym stopniu dyskusyjne, co wydaje się szczególnie ważne w publikacjach naukowych [...].

Książka wydaje się tym cenniejsza, że dzięki bardzo zróżnicowanym treściom zawartym w jednym tomie może z powodzeniem służyć specjalistom różnych dziedzin nauki i sztuki, dając im możliwość pogłębienia wiedzy na ten temat i poznania różnych stanowisk w tej kwestii. Jest to jeden z najważniejszych powodów do uznania jej za bardzo dobrą, ciekawą i wzbogacającą literaturę naukową z tego zakresu [...].

Z recenzji wydawniczej
prof. UKW dr hab. Elżbiety Szubertowskiej

WARTOŚCI W MUZYCE

**Interpretacja w muzyce
jako proces twórczy**

TOM 5

NR 3095

WARTOŚCI W MUZYCE

Interpretacja w muzyce jako proces twórczy

TOM 5

pod redakcją
Jadwigi Uchyły-Zroski

Redaktor serii: Muzyka
Krystyna Turek

Recenzent
Elżbieta Szubertowska

Publikacja jest dostępna także w wersji internetowej:

Central and Eastern European Online Library
www.cceol.com

Spis treści

Wprowadzenie (*Jadwiga Uchyla-Zroski*) | 7

Część I

Rozprawy teoretyczne. Interpretacja w sztuce muzycznej

Ryszard Solik: Nieuchronność interpretacji a doświadczenie sztuki | 13

Bogumiła Mika: „Interpretacja rozumiejąca” wedle propozycji semiotyków muzyki | 24

Roman Ireneusz Drozd: Podstawowe zagadnienia *sacrum* w muzyce | 34

Jolanta Szulakowska-Kulawik: Józef Świder — muzyka nostalgii — „prawo niepełni” | 61

Grażyna Darlak: Inspiracje religijne w twórczości Józefa Świdra | 85

Hubert Miśka: Kompozycje sceniczne Józefa Świdra w repertuarze Opery Śląskiej w Bytomiu | 100

Krystyna Turek: Dziedzictwo kulturowe Śląska. Pieśń ludowa — jej wartości i przesłania | 107

Magdalena Szyndler: Specyfika folkloru muzycznego Beskidu Śląskiego i jego przekształcenia we współczesności. Przykład Trójwsi | 117

Część II

Interpretacja muzyki w praktykach wykonawczych

Urszula Mizia: Interpretacja muzyki procesem twórczym instrumentalisty | 139

Mirosław Dymon: Ograniczenia notacji muzycznej a interpretacja utworów | 151

- Tomasz Orłow: Interpretacja działań twórczych w improwizacji organowej — z badań własnych | 166
- Zenon Mojżysz: Die Aufführung und Interpretation der älteren Musik — Vergangenheit und Gegenwart [Wykonawstwo i interpretacja muzyki dawnej — przeszłość i teraźniejszość] | 189
- Joanna Nowicka: Poszukiwanie brzmienia w kontekście nietypowej obsady orkiestrowej na przykładzie *I Koncertu organowego „Adalbertus”* Henryka Jana Batora | 197
- Joanna Glenc: Problematyka tematyczno-stylistyczna oraz interpretacyjna w kompozycjach chóralnych Jacka Glenca | 212
- Aleksandra Zeman: Zagadnienia wykonawcze i interpretacyjne wybranych utworów wokalnych Józefa Świdra | 232
- Krystyna Fleyczuk: Хорові твори *a capella* сучасних польських композиторів у репертуарі Хору студентів ЛНМА ім. М.В. Лисенка [Utwory chóralne *a cappella* polskich kompozytorów współczesnych w repertuarze Chóru Studentów Lwowskiej Akademii Muzycznej] | 239
- Alojzy Suchanek: Osobowość dyrygenta Lubomíra Mátl, Profesora Akademii Muzycznej im. Leoša Janáčka w Brnie — z doświadczeń własnych | 245
- Marcin Żupański: Zespół Besquidians — tradycja i nowoczesność | 250

Część III

Pedagogiczne i psychologiczne podstawy interpretacji artystycznej

- Jadwiga Uchyla-Zroski: Język muzyczny relewantnym środkiem wyrażania muzyki | 267
- Lidia Kataryńczuk-Mania: Interpretacja piosenek Józefa Świdra w działaniach artystycznych dzieci przedszkolnych | 278
- Anna Pikała: Psychopedagogiczne determinanty aktywności twórczej uczniów szkół ogólnokształcących | 297
- Bartosz Jaśkowski: „Nie każdy strach jest tremą, ale każda trema jest strachem”. Teoretyczne i praktyczne aspekty zagadnienia czynnych artystów | 312
- Andrzej Michalski: Uniwersalizm pojęć w nauczaniu instrumentacji studentów edukacji muzycznej | 326
- Ewa Kumik: Kształcenie studentów akademii muzycznej do przyszłej pracy pedagogiczno-artystycznej | 336

Wprowadzenie

Utwór muzyczny jest niepodzielną, zwartą strukturą tworzoną przez podstawowe jego elementy, jak: melodyka, harmonika, dynamika, a także oznaczenia środków wykonawczych. Wszystkie cechy (elementy muzyki) ułożone w formę muzyczną tworzą dzieło. Dźwięk w swym „fizycznym brzmieniu” jest nośnikiem cech wyrazowych, emocjonalnych, ma określoną wysokość, siłę brzmienia i czas trwania. Zbiór dźwięków tworzy muzykę.

Prezentowana muzyka w swej „złożoności strukturalnej” jest przynależna do określonej epoki, stylu i gatunku muzycznego, kompozytora jako twórcy. Można zauważyć, że swoboda wykonawcza w poszczególnych okresach historii muzyki uzależniona była od panujących wówczas poglądów estetycznych, możliwości technicznych instrumentów, celów, jakim służyła, w jakich okolicznościach powstawała lub była wykonywana. Jak mówi Zofia Lissa: „Każde pokolenie ma prawo dane dzieło inaczej słyszeć, pojmować, przeżywać i inaczej wykonywać. Jednakże inwencja wykonawcza nie może być działaniem przypadkowym, deformującym właściwy obraz utworu”¹. Słusznie zauważa Henryk Neuhaus, nazywając muzykę „sztuką dźwięku” i dodaje: „nie tworzy ona obrazów widzialnych, nie przemawia słowami i pojęciami. [...] a jej struktura jest równie prawidłowa jak konstrukcja architektoniczna”². Z słów tych wynika, że muzykę tworzą dźwięki, zatem pierwszym i najważniejszym obowiązkiem wykonawcy jest praca nad jakością dźwięku.

Doświadczeni wykonawcy szybko zauważają, że nadmierna troska o biegłość techniki wykonawczej (gry, śpiewu) nie może przysłaniać defektów

¹ Z. Lissa: *O wielowarstwowości kultury muzycznej*. E a d e m: *Szkice z estetyki muzycznej*. Kraków 1964, s. 117.

² H. Neuhaus: *Sztuka pianistyczna. Notatki pedagoga*. Przeł. A. Taube, przedmowa Z. Drzewiecki. Kraków 1970, s. 76—77.

brzmienia dźwięku. Jak mówi Artur Rubinstein: „Podstawowym zadaniem muzyka — odtwórcy jest umiejętność wydobywania z całego utworu pełnej gamy ludzkich uczuć i nastrojowości ukrytej w zapisie nutowym poprzez nieprzebraną jakość i barwę dźwięków, ukształtowanych artystyczną wizją całości dzieła. Można powiedzieć, że tak wykonywany utwór jest rezultatem pracy twórczej, zmierzającej wskutek harmonijnego zestrojenia dźwięków, odpowiadający emocjonalności autora i wykonawcy oraz słuchaczy do oddania pełnej wymowy dzieła”³. Z przywołanych rozważań wynika, że proces interpretacji dzieła muzycznego jest działaniem twórczym, utrzymanym w konwencji i zamyśle jego autora, którym jest kompozytor. Jan Wierszyłowski zauważa: „Odtwórcy — wykonawcy — wirtuozi w jednakowym stopniu winni pojmować muzykę jak twórca danego dzieła (kompozytor). Owo spowinowacenie duchowe wykonawcy z twórcą i rezultatem jego pracy, bliskość emocjonalną osiąga się podczas procesów ekspresji, zaś jakość i intensywność percepcji przez słuchaczy w znacznym stopniu uzależniona jest od właściwości osobniczych człowieka, jak i jego wyobraźni o charakterze transformacyjnym”⁴.

W świetle przywołanych refleksji należy postawić pytanie o znaczenie słownikowe terminu „interpretacja” w odniesieniu do muzyki. Pojęcie to jest rozumiane jako: tłumaczenie, wyjaśnianie, komentowanie czy też sposób odtwarzania i wykonywania utworu muzycznego. W obecnej percepcji muzyki interpretacja artystyczna rozpatrywana jest szeroko. Pierwszym interpretatorem własnych, autorskich pomysłów twórczych jest kompozytor. Kolejnym odtwórcą dzieła bywa wykonawca (wykonawcy), który ubogaca brzmienie wyrazowe utworu o nowe jakości estetyczne, wtapia się w ideę utworu, a w dalszej kolejności jawi się odbiorca i krytyk muzyczny.

Interpretacja dzieła obejmuje: tekst muzyczny (danej partytury), zastosowanie reguł wykonawczych danego utworu (klasycznych, romantycznych itd.), nadania nowej odkrywczej formy brzmieniowej utworowi muzycznemu⁵. Takie szerokie rozumienie pojęcia interpretacji artystycznej prezentuje niniejsza publikacja. Celem jej jest ukazanie wieloaspektowego i złożonego problemu interpretacji w muzyce jako realizacji określonej koncepcji dzieła spójnej z ekspresją wykonawczą.

Na treść publikacji złożyły się rozważania teoretyczne ujmujące interpretację jako proces twórczy. Omawiane w niniejszej książce zagadnienia interpretacji prezentują bogactwo podejść metodologicznych, dzięki czemu wnikliwie i wieloaspektowo ukazują badaną przestrzeń. Na treść tomu składa się opis i prezentacja wyników badań nad wartościami w muzyce kształtowane przez

³ A. Rubinstein: *Moje długie życie*. Przekł. J. Kydryński. Kraków 1988, s. 469.

⁴ J. Wierszyłowski: *Psychologia muzyki*. Warszawa 1981, s. 86, zob. A. Pytlak: *Interpretacja jako kategoria artystyczna, estetyczna i pedagogiczna*. Kraków 1979, s. 21.

⁵ A. Pytlak: *Interpretacja jako...*, s. 89.

twórczą interpretację w dyskursie muzykologicznym, teorii i historii muzyki, artystyczno-wykonawczym, pedagogicznym i psychologicznym. Tom piąty wydawnictwa wielotomowego pt. *Wartości w muzyce* dopełnia myślenie o roli i funkcjach muzyki zaprezentowane w tomach wcześniejszych.

Tom piąty — wzorem poprzednich — składa się z trzech części. Część I zatytułowana: *Rozprawy teoretyczne. Interpretacja w sztuce muzycznej* zawiera osiem tekstów, które dotyczą rozważań muzykologicznych, etnomuzykologicznych oraz zawierają analizę wybranych dzieł kompozytora Józefa Świdra, ukazują cechy warsztatu kompozytorskiego.

Część II: *Interpretacja muzyki w praktykach wykonawczych* zawiera dziesięć tekstów. Ukazuje w kontekście poruszonych zagadnień teoretycznych warsztatowe działania interpretacji muzyki instrumentalnej, wokalne (chóralnej), ludowej. Wskazuje też na znaczenie osoby kompozytora i wykonawcy (dyrygenta) w kształtowaniu wymowy i ekspresji artystycznej dzieła. Ukazuje innowacyjne techniki aranżacji muzyki ludowej nacechowane kunsztem artystycznym, będące połączeniem tradycji ze współczesnością.

Część III: *Pedagogiczne i psychologiczne podstawy interpretacji artystycznej* ukazuje edukacyjną i wychowawczą rolę muzyki w kształtowaniu osoby twórczej, umiejącej wyrazić swoje myśli i uczucia w działaniach muzycznych. W tej części zostały poruszone zagadnienia edukacji artystycznej studentów w zakresie instrumentowania i przebiegu edukacji artystycznej.

Zaletą publikacji jest bogaty materiał ilustracyjny w postaci: załączników nutowych muzyki artystycznej, zdjęć, materiałów dokumentujących omawiane problemy badawcze. Tom piąty pt. *Wartości w muzyce. Interpretacja w muzyce jako proces twórczy* adresowany jest do szerokiego grona czytelników, miłośników muzyki artystycznej i ludowej uprawianej profesjonalnie i amatorsko. Może zainteresować nauczycieli akademickich kierunków muzycznych, pedagogiczno-artystycznych, dyrektorów instytucji muzycznych i placówek kulturalno-oświatowych, dyrygentów, instruktorów oraz działaczy ruchu amatorskiego, a także studentów.

Jadwiga Uchyła-Zroski

Redaktor
Katarzyna Więckowska

Projektant okładki i stron działowych
Aleksander Ostrowski

Redaktor techniczny
Barbara Arenhövel

Skład i łamanie
Edward Wilk

Copyright © 2013 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2225-4 (wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-232-1 (wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl, e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 22,0 + 2 wklejki. Ark. wyd. 26,0.
Papier offset. kl. III, 90 g Cena 44 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.
M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Grażyna Darłak
Roman Ireneusz Drozd
Mirosław Dymon
Krystyna Fleyczuk
Joanna Glenc
Bartosz Jaśkowski
Lidia Kataryńczuk-Mania
Ewa Kumik
Andrzej Michalski
Bogumiła Mika
Hubert Miśka
Urszula Mizia
Zenon Mojżysz
Joanna Nowicka
Tomasz Orłow
Anna Pikała
Ryszard Solik
Alojzy Suchanek
Jolanta Szulakowska-Kulawik
Magdalena Szyndler
Krystyna Turek
Jadwiga Uchyła-Zroski
Aleksandra Zeman
Marcin Żupański

